

Tadeusz Pawluk

Uwagi na temat ustawodawstwa diecezjalnego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 34/1-2, 25-36

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TADEUSZ PAWLUK

UWAGI NA TEMAT USTAWODAWSTWA DIECEZJALNEGO

Treść: Wstęp — I. Diecezjalne akty normatywne w ogólności. — II. Ustawodawstwo synodalne. — III. Ustawodawstwo pozasynodalne. — Zakończenie.

Wstęp

Przez ustawodawstwo diecezjalne zwykle rozumiemy ogół ustaw, którymi rządzi się Kościół partykularny stanowiący diecezję¹ lub prawnie zrównany z diecezją². Tutaj jednak będzie nas interesowało ustawodawstwo diecezjalne w znaczeniu nieco zawężonym: jako wydawanie ustaw dla tegoż Kościoła.

Ustawę kościelną może wydać właściwy przełożony kościelny, czyli ten, któremu przysługuje władza ustawodawcza. Władza ta — obok władzy wykonawczej i sądowej — jest częścią i istotnym elementem kościelnej władzy rządzenia³. Władzę ustawodawczą w całym Kościele z postanowienia Bożego mają Biskup Rzymski⁴ i Kolegium Biskupów⁵; taka władza w odniesieniu do diecezji przysługuje biskupowi diecezjalnemu, pozostającemu pod zwierzchnictwem Biskupa Rzymskiego z racji prymatu papieskiego⁶, oraz temu, kto jest prawnie zrównany z nim⁷. Rzecz jasna, że ustawodawstwo diecezjalne może się wzbogacić dzięki specjalnym przepisom Stolicy Apostolskiej oraz normom synodów partykularnych czy dekretem ogólnym Konferencji Biskupów.

Doświadczenie uczy, że nasze zainteresowanie prawem kościelnym zwykle ogranicza się do ustawodawstwa powszechnego, obowiązującego w całym Kościele łacińskim. Wiedzę o tym ustawodawstwie zdobywamy przy okazji poznawania Kodeksu Prawa Kanonicznego. Mniej natomiast uwagi zwracamy na ustawodawstwo partykularne, zwłaszcza diecezjalne.

Tymczasem w związku ze zwiększoną autonomią Kościołów par-

¹ Kan. 369.

² Kan. 368.

³ Kan. 135 § 1.

⁴ Kan. 331.

⁵ Kan. 336.

⁶ Kan. 381 § 1, 391 § 1.

⁷ Kan. 381 § 2.

tykularnych po Soborze Watykańskim II i przyjętą w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego zasadą pomocniczości należałoby oczekiwać niejako odrodzenia ustawodawstwa diecezjalnego. Odrodzenia takiego raczej nie obserwujemy. Synody diecezjalne nie mogą świadczyć o rozwoju diecezjalnego ruchu legislacyjnego z uwagi na swój „duszpasterski” charakter, a nieliczne ustawy pozasynodalne pozostawiają wiele do życzenia pod względem zarówno merytorycznym, jak i formalnym.

Przedmiotem podjętych rozważań będzie problematyka ustawodawstwa diecezjalnego, zarówno synodalnego, jak i pozasynodalnego, w świetle przepisów nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego i praktyki legislacyjnej. Autor stawia sobie za cel zwrócenie uwagi na aktualność ustawodawstwa partykularnego oraz potrzebę doskonalenia procesu powstawania aktów ustawodawczych w diecezji.

I. Diecezjalne akty normatywne w ogólności

1. Ustawa

W Kodeksie Prawa Kanonicznego na określenie ustawy używa się wyrazu *lex*⁸. Jednakże ustawodawca kodeksowy nie podaje definicji ustawy, słusznie wychodząc z założenia, że jej wypracowanie jest zadaniem kanonistyki.

Klasyyczną definicję ustawy podaje Św. Tomasz, stwierdzając: *Lex est quaedam ordinatio rationis ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis promulgata*⁹. Teoretycy prawa kościelnego, rozbudowując tę definicję, na ogół zgadzają się, że ustawa to obowiązująca, rozumna i stała norma postępowania, mająca na celu wspólne dobro społeczności, należycie ogłoszona przez właściwego przełożonego.

A więc ustawa to norma obowiązująca. Nie jest tylko radą, wskazówką lub zachętą do działania lub zaniechania, lecz autorytatywnym nakazem odpowiedniego działania lub powstrzymania się od działania. Ogólnym skutkiem ustawy kościelnej jest obowiązek moralny wykonania przepisu przez osobę podlegającą danej ustawie. Obowiązek zachowania w sumieniu ustaw kościelnych znajduje swoje oparcie nie tylko w prawie naturalnym, od którego w jakiś sposób pochodzi, lecz także — a raczej przede wszystkim — w

⁸ Wyraz ten zwykle się wyprowadza od: *legere* (a *legendo*), gdyż Rzymianie zapisywali normy prawne na publicznych tablicach, z których lud je odczytywał; *eligere* (a *eligendo*), jako że ustawa zakłada wybór czynności sprawiedliwej i rozumnej; *legare* (a *legando*), ponieważ poprzez ustawę przekazuje się społeczności określone zlecenie; *ligare* (a *ligando*), gdyż skutkiem ustawy jest ukierunkowanie woli do określonego działania lub zaniechania.

⁹ Zob. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. I, *Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, Olsztyn 1985, s. 214.

autorytecie wiary. Ustawa kościelna ma ścisły związek z wiarą. Naturalną konsekwencją przyjęcia wiary jest posłuszeństwo tym, którzy otrzymali władzę rządzenia ludem Bożym.

Ustawa to rozumna norma postępowania. Przyczyną sprawczą ustawy jest nie kaprys przełożonego, lecz jego rozumna wola. Ustawa jest rozumna, jeśli jej przepisy są godziwe, sprawiedliwe, możliwe do wykonania oraz pożyteczne, tzn. konieczne lub przydatne dla społeczności, przynajmniej dla jej większości.

Celem ustawy jest dobro wspólne społeczności. Ustawę wydaje się nie dla jednostki, lecz dla społeczności, a więc dla wszystkich jej członków razem wziętych. Jednostce można wydać nakaz. Społeczność, by można było wydać dla niej ustawę kościelną, powinna być aprobowana przez Kościół, dążyć do dobra powszechnego oraz istnieć niezależnie od osób fizycznych, które ją tworzą. Taką społeczność mogą tworzyć nie tylko Kościoły partykularne, lecz także ich części, np. parafia, dekanat, kapituła, dom zakonny, bractwa itd.¹⁰ Należy jednak zauważyć, że dobro wspólne nie jest wartością oderwaną od dobra poszczególnych członków danej społeczności. Dobro nie byłoby wspólne, gdyby jednostka nie mogła w nim uczestniczyć.

Ustawa kościelna jest normą wypracowaną przez rozum, a jednocześnie normą wiary; jest normą zachowania się będącą produktem rozumu oświeconego wiarą. Ustawa ta jest szczególnym przekazem wiary, dostosowanym do ducha i mentalności epoki oraz warunków, w jakich żyje człowiek. Ustawodawca kościelny wydając ustawę wychodzi naprzeciw potrzebom ludzi żyjących w społeczności, które ujawnia rozum, a jednocześnie realizuje dobro wspólne rozpoznane w świetle wiary¹¹.

Dniem narodzin ustawy jest dzień jej promulgacji¹². Promulgacja jest aktem prawnym, poprzez który ustawodawca ogłasza nową ustawę, przekazując ją oficjalnie do wiadomości osób zainteresowanych i wprowadzenia w życie. Jednakże ustawy nie trzeba ogłaszać każdej osobie zainteresowanej z osobna; wystarczy ją ogłosić wspólnocie.

Promulgacja ustaw partykularnych odbywa się w sposób określony przez ustawodawcę¹³. Zwykle umieszcza się je w organie czy biuletynie urzędowym, ewentualnie podaje się je bezpośrednio do wiadomości zainteresowanych wiernych, np. na zebraniu duchowieństwa diecezjalnego.

Dzień ogłoszenia ustawy nie zawsze pokrywa się z dniem wejś-

¹⁰ Zob. G. Michiels, *Normae generales iuris canonici*, vol. I, Paris 1949², s. 167—173.

¹¹ Zob. R. Sobański, *Ustawa kościelna — „ordinatio rationis” czy „ordinatio fidei”?*, *Collectanea Theologica* 48 (1978) f. 1, s. 27—35.

¹² Kan. 7.

¹³ Kan. 8 § 2.

cia jej w życie. Między promulgacją ustawy a wejściem jej w życie z natury rzeczy jest potrzebny czas na zapoznanie się z jej przepisami (*vacatio legis*). Jest zasadą, że ustawy partykularne obowiązują po upływie miesiąca od dnia ich promulgacji, chyba że w samej ustawie określono inny termin¹⁴.

2. Dekret ogólny

a. Dekret władzy ustawodawczej

Kto ma władzę ustawodawczą, może wydawać nie tylko ustawy (*leges*), lecz także dekrety ogólne (*decreta generalia*). Dekret ogólny, jeśli jest wydany dla społeczności zdolnej do przyjęcia ustawy, jest ustawą w ścisłym znaczeniu, przeto mają zastosowanie do niego przepisy kanonów o ustawach¹⁵. Tego rodzaju ustawa, zwykle regulująca jakąś konkretną kwestię bądź zawierająca decyzję w konkretnej sprawie, zawiera normy ogólne, a więc skierowane nie do jednostki, lecz do określonej społeczności, np. do diecezji, duchowienstwa diecezjalnego, parafii, dekanatu itd. W praktyce dekret ogólny często jest nazywany zarządzeniem.

Dekretu ogólnego w formie ustawy nie może wydać ten, kto ma władzę tylko wykonawczą, chyba że w przypadkach szczególnych, zgodnie z prawem, zostałby do tego upoważniony przez właściwego ustawodawcę¹⁶. Z przepisu kan. 135 § 2 wynika, że ustawodawca niższy od władzy najwyższej, np. biskup diecezjalny, nie mógłby ważnie upoważnić kogoś do wydania dekretu ogólnego z mocą ustawy.

Od dekretu ogólnego należy odróżnić dekret szczególny (*decretum singulare*), który jest aktem administracyjnym, wydanym w przypadku partykularnym przez kompetentną władzę wykonawczą¹⁷.

b. Dekret władzy wykonawczej

Dekret ogólny może mieć charakter wykonawczy. Ogólne dekrety wykonawcze (*decreta generalia exsecutoria*) określają sposób zachowania ustawy istniejącej albo przynaglają do jej zachowania. Takie dekrety mogą wydawać, w granicach przysługującej kompetencji, ci, którzy mają władzę wykonawczą¹⁸. Np. wykonawczy dekret ogólny mógłby wydać nie tylko biskup diecezjalny¹⁹, lecz

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Kan. 29.

¹⁶ Kan. 30.

¹⁷ Zob. kan. 48.

¹⁸ Kan. 31 § 1.

¹⁹ Zob. kan. 39 § 1.

także wikariusz generalny lub wikariusz biskupi, chyba że biskup zastrzegł sobie tę czynność²⁰.

Do wykonawczych dekretów ogólnych mają zastosowanie przepisy kan. 8 o promulgacji ustaw i okresie ich nieobowiązywalności²¹. Dekrety te obowiązują tylko tych, którzy podlegają ustawie, ze względu na którą zostały wydane²². Nie mogą one zmienić ustawy. Gdyby przepisy tych dekretów były sprzeczne z ustawą, byłyby pozbawione znaczenia prawnego²³.

3. Instrukcja

Przez instrukcję (*instructio*) w znaczeniu prawnym należy rozumieć akt normatywny władzy wykonawczej, wyjaśniający przepisy ustawy oraz odkrywający i określający racje, które należy uwzględnić przy ich zachowywaniu. Wydaje ją w granicach swojej kompetencji władza wykonawcza, z przeznaczeniem dla tych, którzy mają obowiązek troszczenia się o wprowadzenie ustawy w życie i właściwe jej stosowanie²⁴. Tak więc instrukcja nie może zmienić ustawy²⁵.

Do instrukcji nie mają zastosowania przepisy dotyczące promulgacji i okresu nieobowiązywalności. Obowiązuje ona dopóty, dopóki obowiązuje ustawa, ze względu na którą została wydana, chyba że wcześniej została odwołana przez właściwą władzę²⁶.

4. Statut

Kościelne osoby prawne i inne jednostki organizacyjne rządzą się nie tylko odpowiednimi ustawami czy dekretemi ogólnymi i stosownymi instrukcjami, lecz także swoim statutem. Statut w sensie właściwym jest zbiorem przepisów, powstałym zgodnie z normami prawa w zespołach osób lub rzeczy, określającym ich zadania, strukturę, zarząd i sposoby działania²⁷. W części wstępnej statutu zwykle nawiązuje się do powstania danej instytucji oraz krótko ukazuje się jej działalność w aspekcie historycznym.

Statuty zazwyczaj są uchwalane przez daną osobę prawną czy inną jednostkę organizacyjną. Nabierają one mocy prawnej dopiero po zatwierdzeniu ich przez właściwego przełożonego. Do przepisów statutowych, które zostały ustanowione i promulgowane na

²⁰ Zob. kan. 479 § 1—2.

²¹ Kan. 31 § 2.

²² Kan. 32.

²³ Kan. 33 § 1.

²⁴ Kan. 34 § 1.

²⁵ Kan. 34 § 2.

²⁶ Kan. 34 § 3.

²⁷ Kan. 94 § 1.

mocy władzy ustawodawczej, mają zastosowanie przepisy kanonów o ustawach ²⁸.

Statut powinien zawierać raczej normy podstawowe. Uzupełnieniem tych norm jest regulamin, zawierający szczegółowe i praktyczne przepisy funkcjonowania danej instytucji.

5. Przepisy porządkowe

Przepisy porządkowe (*ordines*) to regulamin, czyli zbiór norm, których należy przestrzegać na zgromadzeniach osób, zwołanych przez władzę kościelną lub z inicjatywy wiernych, oraz podczas różnych uroczystości. Przepisy te określają to wszystko, co dotyczy ukonstytuowania zgromadzeń i uroczystości, kierowania nimi i ich przebiegu ²⁹.

Przepisy porządkowe nie mogą być sprzeczne z obowiązującymi ustawami czy innymi aktami normatywnymi właściwego przełożonego. Obowiązek troski o właściwe przestrzeganie ich spoczywa na organizatorach i przewodniczącym danego zgromadzenia czy uroczystości ³⁰.

6. Zwyczaj prawny

Nie można przeoczyć, że źródłem normy postępowania w Kościele partykularnym jest też zwyczaj prawny, zwany prawem nie-pisanym. Tylko ten zwyczaj wprowadzony przez wspólnotę wiernych ma moc ustawy, który uzyskał zgodę ustawodawcy, przy zachowaniu wymogów przepisanych w kanonach 24—28 ³¹.

Kościół ceni zwyczaje swoich wiernych. Pozwalają one uratować wiele wartości przydatnych dla dobra wspólnego całej lub określonej części diecezji. Zwyczaj integruje wspólnotę kościelną oraz uwydatnia uniwersalizm i jedność Kościoła.

II. Ustawodawstwo synodalne

1. Pojęcie synodu diecezjalnego

Synod diecezjalny (*synodus dioeciesana*) jest uroczystym zgromadzeniem pewnej liczby wiernych, zarówno duchownych, jak i świeckich, występujących w imieniu wszystkich wiernych danej diecezji, obradujących pod przewodnictwem biskupa diecezjalnego.

²⁸ Kan. 94 § 3.

²⁹ Kan. 95 § 1.

³⁰ Gdyby zgromadzenia publiczne odbywały się poza obrębem kościołów i kaplic, zachodziłaby konieczność zachowania także przepisów porządkowych władzy cywilnej.

³¹ Kan. 23.

Celem tego synodu jest świadczenie pomocy biskupowi diecezjalnemu dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej, zgodnie z normami kanonów 461—468³². Pomoc ta może polegać np. na ukazaniu ogólnodiecezjalnych problemów duszpasterskich, wysunięciu postulatów lub propozycji, udzieleniu rady w konkretnej sprawie dotyczącej Kościoła partykularnego, zamanifestowaniu stanowiska w sprawach dotyczących całej diecezji, wyrażeniu poparcia dla określonych form i sposobów apostołstwa diecezjalnego itp.

Działalność wiernych na synodzie diecezjalnym nie ma charakteru ściśle kolegialnego. Działalność ta nie może ograniczyć biskupiej władzy rządzenia, która się wywodzi z prawa Bożego.

2. Decyzja o zwołaniu synodu

Decyzję o zwołaniu synodu diecezjalnego podejmuje biskup. Powinien on jednak w tej sprawie zasięgnąć opinii rady kapłańskiej, pod rygorem nieważności decyzji³³. Za zwołaniem synodu powinny przemawiać okoliczności Kościoła partykularnego, czyli aktualne jego potrzeby³⁴.

Biskup diecezjalny zwołując synod pragnie w sposób uroczysty sprawować swoją posługę pasterską i władzę rządzenia. Motywy zwołania to dostosowanie ustaw powszechnych do sytuacji diecezjalnej, ukazanie dróg i sposobów apostołstwa w diecezji, wydanie norm mobilizujących do życia zgodnego z prawem ewangelicznym i usuwania uchybień w życiu chrześcijańskim³⁵.

3. Przygotowanie obrad synodalnych

Owoce synodu diecezjalnego będą tym większe, im więcej wysiłku włoży się w jego przygotowanie i właściwe przeprowadzenie. Trzeba zacząć od wyrobienia świadomości, iż synod diecezjalny jest dziełem całego Kościoła partykularnego. Niezbędne jest poczucie odpowiedzialności wszystkich wiernych za postannictwo Kościoła oraz modlitewne wsparcie dzieła synodalnego przez całą wspólnotę diecezjalną. W tej atmosferze duchowej należy przystąpić do fachowego przygotowania materiałów, które będą przedmiotem rozważań synodalnych.

Materiały, które będą stanowiły podstawę do dyskusji synodalnych, mają formę schematów, opracowanych problemowo i systematycznie. Opracowują je, zgodnie z przyjętym założeniem, specjalne komisje synodalne. Każda z komisji ma swojego przewodni-

³² Kan. 460.

³³ Zob. kan. 127 § 1.

³⁴ Kan. 461 § 1.

³⁵ S. Congregatio pro Episcopis, *Directorium Ecclesiae imago de pastoralis ministerio Episcoporum*, 22 II 1973, n. 163.

czącego i sekretarza. W ramach komisji mogą działać podkomisje. Nad całością prac czuwa i koordynuje je z upoważnienia biskupa diecezjalnego osoba kompetentna z racji swoich merytorycznych kwalifikacji; może ona przyjąć różną nazwę, zależnie od zwyczaju lub sytuacji, np. przewodniczącego komisji przygotowawczych synodu czy promotora synodu.

Schematy synodalne mogą zawierać — zależnie od przyjętej koncepcji — albo teksty normatywne, albo teksty doktrynalno-duszpasterskie. Pierwsze mają zobowiązywać do określonego działania lub zaniechania, drugie zaś zawierają rozwiązania określonych problemów duszpasterskich o charakterze ogólnodiecezjalnym, pogłębiających świadomość religijną wiernych i mobilizujących do zajęcia właściwych postaw w życiu chrześcijańskim; te drugie mogą również zawierać stosowne normy wykonawcze.

4. *Dyskusja synodalna*

Wszystkie przedłożone kwestie powinny być swobodnie rozpatrzone przez członków synodu na sesjach³⁶. To rozpatrzenie polega na dopuszczeniu do głosu w czasie sesji synodalnych tych wszystkich członków synodu, którzy o to poproszą, bez uprzedniego instruowania ich co do sposobu głosowania. Nie powinno się zamykać dyskusji synodalnej, dopóki wszyscy zapisani do zabrania głosu nie wypowiedzą się zgodnie z regulaminem synodu, opracowanym przez specjalną komisję.

Obrodam synodu diecezjalnego przewodniczy biskup diecezjalny, który jednak może wypełnić ten obowiązek delegując na poszczególne sesje synodalne wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego³⁷. Nie wystarczy ogólne upoważnienie.

Ponieważ w czasie dyskusji synodalnej zarysowują się różne stanowiska i są proponowane różne rozwiązania, zachodzi potrzeba głosowania. Uchwały zapadają zgodnie z przepisem kan. 119 n. 2. W głosowaniu biorą udział ci, którzy zostali wezwani jako członkowie synodu³⁸.

5. *Ustawodawca synodalny*

Na synodzie diecezjalnym jedynym ustawodawcą jest biskup diecezjalny, natomiast pozostali członkowie synodu mają głos tylko doradczy; biskup też podpisuje deklaracje i dekryty synodalne, które jedynie jego powagą mogą być promulgowane³⁹. Chociaż więc członkowie synodu głosują, to jednak ich głosy mają charakter tyl-

³⁶ Kan. 465.

³⁷ Kan. 462 § 2.

³⁸ Zob. kan. 463 § 1—2.

³⁹ Kan. 466.

ko doradczy. Uczestnicy synodu bowiem nie mogą ograniczyć władzy rządzenia biskupa diecezjalnego, która pochodzi z prawa Bożego.

Teksty deklaracji i dekretów synodalnych po ich promulgacji powinny być przekazane do wiadomości metropolicie i Konferencji Biskupów⁴⁰. Nie chodzi tu o aprobatę tekstów synodalnych, lecz o przekazanie ich w celach informacyjnych i dla zmanifestowania łączności między biskupami tej samej prowincji kościelnej i między Kościołami partykularnymi tego samego kraju.

Jest też wskazane, aby promulgowane teksty synodalne były przesyłane do uczelni katolickich w kraju oraz na wydziały prawa kanonicznego tych uczelni.

III. Ustawodawstwo pozasynodalne

Ustawodawstwo synodalne, ze względu na swój nadzwyczajny charakter i nieczęsto zwoływane synody diecezjalne, nie zawsze zaradza wszystkim potrzebom ustawodawczym diecezji. Jeśli do tego dodamy, iż dzisiejsze synody diecezjalne, jeśli się odbywają, z reguły mają charakter duszpasterski, pozasynodalne ustawodawstwo biskupie wydaje się nieodzowne.

Intensywność pozasynodalnego ustawodawstwa biskupiego jest uzależniona od wielu okoliczności, np. od umiejętności biskupa dostrzegania problemów prawnych w diecezji wymagających rozwiązania, od formacji prawniczej wpływowych współpracowników biskupa, od właściwego funkcjonowania diecezjalnej rady kapłańskiej i innych organów doradczych biskupa, od tradycji ustawodawczych w diecezji itd. W konkretnym jednak przypadku wydanie ustawy diecezjalnej jest uzależnione od rzeczywistej potrzeby. Ustawodawca wydaje ustawę nie dlatego, że ma władzę ustawodawczą, lecz celem zaradzenia rzeczywistym potrzebom danej społeczności, potrzebom rozumianym obiektywnie.

Biskupi diecezjalni wydają ustawę nie tylko z własnej inicjatywy, lecz także ze względu na obowiązek ustawowy. Prawo powszechne dość często odsyła do ustawy diecezjalnej⁴¹; jeśli więc jej nie ma — albo istnieje, lecz jest nieprzydatne ze względu na okoliczności — należałoby ją wydać.

Ze szczególną roztropnością należy ustanawiać partykularne ustawy karne. Kary powinny być ustanawiane w diecezji o tyle, o ile są prawdziwie konieczne do lepszego zachowania dyscypliny kościelnej wśród wiernych⁴². Z dużą rozważą i umiarem należy

⁴⁰ Kan. 467.

⁴¹ Zob. hasła *Ius particulare* oraz *Lex particularis* w indeksie analityczno-alfabetycznym Kodeksu Prawa Kanonicznego (1989).

⁴² Kan. 1317.

ustanawiać kary *latae sententiae* ⁴³. Biskupi diecezjalni powinni zabiegać o to, aby w całym kraju lub regionie ewentualne ustawy karne, w miarę możliwości, były jednakowe ⁴⁴.

Osobnym problemem jest redagowanie ustaw i innych aktów normatywnych. Pozasynodalne ustawy diecezjalne, podobnie jak i dekrety ogólne czy instrukcje, powinny być zredagowane poprawnie, zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym, gdyż tylko takie mogą skutecznie przyczynić się do podniesienia poziomu kultury prawnej wśród wiernych. Dlatego przed ich promulgowaniem należy zasięgnąć opinii — jeśli to jest możliwe i wydaje się korzystne — znawców problematyki teologiczno-pasterskiej i prawnej oraz kompetentnego organu kolegialnego lub doradczego w diecezji.

By ustawa była skuteczną, jest potrzebny pozytywny stosunek do niej wiernych. Dlatego zaleca się, aby we wstępie do ustawy bądź w specjalnym piśmie promulgacyjnym były ukazane motywy przyjęcia jej. Adresaci ustawy jednak powinni wiedzieć, że za przyjęciem ustawy kościelnej przemawia autorytet wiary, a nie wola ludu.

Promulgowane ustawy należy odpowiednio rozpowszechnić wśród tych, których one dotyczą. Jest też wskazane, aby teksty tych ustaw były bezzwłocznie przekazywane diecezjalnym instytucjom naukowo-wychowawczym, a przynajmniej wykładowcom prawa kanonicznego, celem uwzględnienia ich treści w wykładach.

Ustawy służą nie tylko tym, którzy są świadkami ich narodzin. Ustawa z natury swej zawiera normy stałe. Dlatego biskup diecezjalny powinien zatroszczyć się o to, aby w diecezji istniał zbiór obowiązujących ustaw partykularnych, łącznie z wykonawczymi dekretami ogólnymi i instrukcjami, opublikowany zgodnie z przepisem prawa ⁴⁵.

Zakończenie

Ustawodawstwo jest nieodłączną funkcją urzędu biskupiego. W swoim Kościele partykularnym biskupi spełniają zadania dobrego ojca i troskliwego pasterza ⁴⁶; spełniają posługę nauczania i uświęcania; kierując powierzonym sobie ludem Bożym pouczają go, udzielają rad, zachęcają, dają dobry przykład. Ale też korzystają z przysługującej im władzy ustawodawczej, jeżeli tego domaga się

⁴³ Kan. 1318.

⁴⁴ Kan. 1316.

⁴⁵ Zob. kan. 828.

⁴⁶ Sob. Wat. II, Dekret *Christus Dominus* o zadaniach biskupów w Kościele, n. 16.

dobro wspólnoty diecezjalnej⁴⁷. Władza ustawodawcza — obok władzy wykonawczej i sądowej — jest częścią i istotnym elementem kościelnej władzy rządzenia⁴⁸. Jest oczywiście, że kościelny porządek prawny, nierozłącznie związany z życiem Kościoła jako społeczności zorganizowanej⁴⁹, zakłada istnienie w tymże Kościele władzy ustawodawczej.

Wykonywanie władzy ustawodawczej przez biskupa diecezjalnego to zadanie wielce odpowiedzialne. Świadczy o tym już sam fakt zastrzeżenia ustawowego, iż władzę ustawodawczą biskup może wykonywać tylko osobiście⁵⁰.

Poprzez swoją ustawę biskup diecezjalny może osiągnąć wielorakie cele. Przede wszystkim, mając za punkt wyjścia pojęcie sprawiedliwości, realizuje w diecezji dobro wspólne, bez którego życie wspólnoty kościelnej nie miałyby większego sensu.

Ustawa strzeże porządku w Kościele jako społeczności zorganizowanej. Już Św. Paweł pisał do pierwszych chrześcijan: „Lecz wszystko niech się odbywa godnie i w należyтым porządku”⁵¹. Strzeże też tożsamości Kościoła, zarówno powszechnego, jak i partykularnego, jako że Kościół partykularny jest odzwierciedleniem całego Kościoła⁵²; prawo partykularne i prawo powszechne dotyczą tej samej rzeczywistości, jaką jest Kościół Chrystusowy.

Ustawa kościelna jest swoistym przekazem wiary i wezwaniem do życia godnego i świętego. Mobilizuje ona do współdziałania z łaską, przyczynia się do poznania prawdy objawionej, ułatwia wiernym dążenie do uświęcenia i zbawienia. Zadaniem ustawy kościelnej jest także uregulowanie życia we wspólnocie wiernych, aby wszyscy mogli jak najowocniej korzystać z posiadanych przez Kościół dóbr duchowych, a tym samym doskonalić się i osiągnąć osobisty cel zgodnie z powołaniem.

Jeśli więc ustawie kościelnej przypisuje się tak wielkie funkcje, zrozumiały jest postulat, aby ustawodawstwo Kościołów partykularnych, jakimi są diecezje, było dojrzałe, zarówno merytorycznie, jak i formalnie, oraz rozwijało się na miarę swoich zadań. Wszecstronnej pomocy w zakresie ustawodawstwa diecezjalnego w razie prawdziwej konieczności powinna udzielać specjalna komisja Konferencji Biskupów.

Troska o ustawodawstwo diecezjalne obejmuje też ochronę zwyczajów prawnych istniejących w diecezji. Zwyczaje prawne, po-

⁴⁷ Sob. Wat. II, Konst. dogm. *Lumen gentium* o Kościele, n. 27; kan. 391 § 1.

⁴⁸ Kan. 135 § 1.

⁴⁹ Zob. 1 Kor 14. 40; Konst. dogm. *Lumen gentium*, n. 9.

⁵⁰ Kan. 391 § 2.

⁵¹ 1 Kor 14. 40.

⁵² Konst. dogm. *Lumen gentium*, n. 23; Dekret *Christus Dominus*, n. 11; kan. 369.

dobnie jak i ustawy, integrują społeczność oraz uwydatniają jej tożsamość. Szczególną opieką należy otoczyć zwyczaje zgodne z prawem i powstałe obok prawa, a także stuletnie i niepamiętne. Nie da się ukryć, że przez lekkomyślność czy małostkowość niektórych, zmieniających się, rządców parafii bezpowrotnie zginęło wiele chwalebnych zwyczajów parafialnych.

De dioecesana legislatione adnotationes quaedam

Post Concilium Vaticanum II legislatio dioecesana renascitur. Sed parum dicitur de praxi legislativa episcoporum dioecesanorum.

Dioecesana legislatio potest esse synodalis vel extrasynodalis. Statuta synodalia generatim studiose praeparantur a variis commissionibus synodalibus et peritis, dialogo comitante. Studiosae investigationes, unitis viribus, semper utiles et salutare effectus praebent. Aliter dicendum est de extrasynodali legislatione dioecesana. Non raro haec legislatio est vitata, maxime quoad formam imperfectam.

Proculdubio legislator dioecesanus debet prospicere qualitati legis condendae. Perfecta enim lege non solum effectus exspectandi facilius assequuntur, sed etiam doctrina canonica fovetur. In lege perfecta maiestas ac auctoritas legislatoris manifestantur. E contra propter legem imperfectam ius et doctrina canonica in discrimen vocantur. Quae cum ita sint, apta media ad augendam qualitatem legislationis dioecesanae inquirenda sunt.